

MAGYARORSZÁGI MENEKÜLTEK INTEGRÁCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA¹

[DOI 10.35402/kek.2019.3.2](https://doi.org/10.35402/kek.2019.3.2)

Absztrakt

Ahogy az Európai Unió más tagállamaiba is, az elmúlt években jelentős számú menedékkérő érkezett Magyarországra is. Ugyan a menedékkérő iránti kérelmek jelentős része elutasításra kerül, mégis el Magyarországon néhány ezer személy, aki a magyar államtól menedékkérőt kapott. A kutatásban kis elemszámú minta segítségével arra kerestük a választ, hogy az országban élő menekültek hogyan és miért érkeztek Magyarországra, mik a terveik, és beszélhetünk-e esetükben már befejezett sikeres integrációról vagy sem?

Abstract

In the previous years, numerous asylum seekers arrived to Hungary and to other EU member states. Although in Hungary the most of the asylum applications were denied, there are still a few thousand refugee people living in the country, who got the international protection from the Hungarian state. In this study, we are looking for the answers on a small number of samples for the following questions: how and why these refugee people arrived to Hungary, what are their plans, and in their case is it possible to talk about integration?

Bevezetés

Egy adott területről való kivándorlást, illetve egy másik területre való bevándorlást, letelepedést migrációnak nevezünk. A nemzetközi vándorlások hozzátartoznak az emberiség történetéhez. Napjainkban a migráció új jelentésével találkozunk, amikor a népességmozgások tömegessé váltak és globális keretekben zajlanak. A strukturális változások, melyeket a modernizáció indított el, olyan strukturális mobilitást indítottak el a világban,

¹ A kutatás az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 projekt támogatásával valósult meg. Témavezető: Prazsák Gergő habilitált egyetemi docens, Interdiszciplináris Társadalomkutatások Doktori Program, Szociológia Doktori Iskola, ELTE TÁTK

amelyek országokon belül és országok között hatalmas népmozgásokat idéztek elő. A migrációnak számos kiváltó oka lehet, mint például természeti katasztrófa, népirtás, deportálás, vagy éppen politikai, vallási, gazdasági (Csepeli – Örkény 2017). A migráció mára olyan jelenséggé vált, amelynek egyre nagyobb jelentősége van a társadalomban és a politikában. A migráció egy formája a menekülés. Menekültnek nevezük azt a személyt, aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatti üldöztetéstől való megalapozott félelem okán az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja származási országának védelmét² igénybe venni (UNHCR 1967).

Ebben a tanulmányban alacsony elemszámú, nem reprezentatív minta felhasználásával azt vizsgálom, hogy miért és miként érkeznek menekültek Magyarországra, mit dolgoznak, hol laknak, mik a terveik a jövőt illetően. Az integráció fő aspektusainak meghatározása után azt vizsgálom, hogy az általam használt integráció-konceptió szerint beszélhetünk-e a megkérdezettek esetében befejezett integrációról.

Az integráció fogalma

A menekültek és menedékkérők kérdése a szociálpolitika egyik legfontosabb problémájának számít a bevándorlókkal szembeni sebezhetőségük miatt. Egy új országba érkezni menedékkérőként, ez a meglévő kapcsolatok és közeg hátrahagyásával pozitív és negatív következményekkel járhat. Negatív, mint például a saját etnikai hovatartozásból származó

² Egy ország általában diplomáciai és konzulátusi védelmet nyújthat állampolgárainak. Ha a származási ország kormánya üldözi bizonyos állampolgárait akkor, ha azok ilyen védelemhez folyamodnának, saját magukat adnák fel. Tehát az egyén és az állam konfliktusa miatt nem kérheti országának segítséget, védelmét (Fortin 2000). Bizonyos esetekben viszont az állam ineffektivitása az ok, amikor tevőlegesen az állam nem üldöz senkit, azonban polgárháború vagy anarchia miatt polgárait nem képes megvédeni a milíciáktól, pl. Szomália, Irak.

zó társadalmi identitás elvesztése (Tajfel – Turner 2004:283), vagy pozitív, mint a társadalmi távolság lecsökkenése és a csoporton kívüliek iránti pozitív attitűdök megjelenése a csoportok közötti kapcsolatok következtében (Allport 1954:39).

Az idegen és a befogadó közötti kapcsolatot nagyban meghatározza a „másikról” való limitált tudás. A menekültek nem ismerik a befogadó ország normáit és értékeit, a helyiek számára pedig ismeretlenek az újonnan érkezettek, illetve az ő hiedelmeik, érdekeik, szokásaik. Az ilyen szituációk könnyen lehetnek a csoportközi konfliktusok okai (Kiss 2008 hivatkozik rá Haase – Rohmann – Hallmann 2019). Tajfel és Turner (2004) szociális identitás-elmélete szerint az emberek szociális identitása fontos aspektusa önmaguknak. Az emberek személyi identitása a saját csoport értékelésén is alapul. A saját csoport preferálása a külső csoporttal szemben támogatja az önmagunkkal kapcsolatos pozitív érzéseinket, amely gyakran vezet a külső csoporttal szembeni derogációhoz, versenyhez, előítéllethez és így a csoportközi konfliktusokhoz is.

A menekültek az akkulturációs attitűdök két dimenzióját fejezik ki, egyrészt szeretnének részt venni a társadalomban (csoportközi kapcsolatok fenntartása) úgy, hogy emellett a saját kultúrájukat is megtartják. Berry szerint (1997) az akkulturációs folyamatnak négy lehetséges kimenetele lehet: integráció, szeparáció, asszimiláció, marginalizálódás. A kimenetel függ a származási kultúrával, illetve a befogadó kultúrával való azonosulás mértékétől, és a társadalmi kapcsolatok meglététől (saját csoporttal és a többségi társadalommal).³ A négy kimenetel közül az integráció az, amelynek során a menekültek sikeresen alkalmazkodnak a befogadó társadalomhoz úgy, hogy közben meg tudják tartani a saját kultúrájukat. Ha ezt a két dimenziót egyaránt sikerül megvalósítani, az a jobb pszichológiai alkalmazkodásukat is elősegíti (Haase és mtsai 2019).

A UNHCR meghatározása szerint (2002) az integráció olyan sokoldalú folyamat, amely végeredményének csak egy része az önállóság. A befogadó társadalom részéről ez nyitottságot, segítőkész közösséget, és olyan közintézményeket követel, melyek képesek hatékonyan kielégíteni a többféle etnikumú és társadalmi háttérű lakosság szükségleteit.

3 *Asszimiláció*, amikor a befogadó ország kultúráját átveszik a sajátjuk helyett. Szeparációról beszélhetünk, amikor a menekültek megtartják a saját kultúrájukat, és a befogadó társadalomét elutasítják. Marginalizálódásról pedig akkor, amikor sem a saját, sem pedig a befogadó ország kultúrájához nem tartoznak.

Az integráció meghatározásának tekintetében ugyan nincs megegyezés, mégis láthatók azok a szempontok, amelyek általánosan elfogadottak. Ilyen a foglalkoztatáshoz, közszolgáltatásokhoz hozzáférés fontossága, a társadalmi kapcsolatok megléte és a befogadó ország nyelvének ismerete. Az integráció során nem egy lineáris folyamatról van szó, hanem egy többdimenziós folyamatról, amely az idő múlásával következik be (Cheung – Phillimore 2014). Ager és Strang (2008) tanulmányában azt vizsgálta, hogy különböző tényezők miképpen hatnak az integrációra és mik azok a tényezők, amelyek szükségesek, hogy az integráció sikeres legyen. Szerintük az integráció – hasonlóan Berry elgondolásához – kétirányú folyamat, amelyben mind a befogadó társadalomnak, mind a befogadottnak aktívan részt kell vennie. Szerintük az integrációnak négy fontos alapterülete van.

Az első területet az *eszközök és markerek* mutatják, amelyek a foglalkoztatást, lakhatást, oktatást és az egészséget foglalják magukba. E négy tényező mind egy-egy eszköz az integráció elérésében, és az ezeken a területeken mért elégedettség az integráció egy markereként működhet. Másik szerző az integráció „nyilvános arcának” nevezi ezt a négy tényezőt (da Lomba 2010).

Második terület a *társadalmi kapcsolatok*, amely a társadalmi tőkének három dimenzióját (Putnam 2000, hivatkozik rá Alencar 2018) foglalja egybe: társadalmi kötelékek (családdal és azonos etnikai, nemzetiségi, vallási csoporttal), társadalmi hidak (más közösségekkel) és társadalmi összekötő kapcsolatok (állami struktúrával). A társadalmi kötelék az integráció „privát szférája”. Kötelékeken keresztül tudják a kulturális tapasztalataikat megosztani, illetve a családi mintákat fenntartani. A hidaknál a társadalmi harmónia jelenléte a meghatározó, vagyis hogy a befogadó társadalom és a menekültek között milyen a kapcsolat. A barátság, elfogadás jelei a befogadottakban biztonságot eredményeznek. Az összekötő kapcsolatok pedig az egyén kapcsolata az állam szerkezetével, szolgáltatásokkal. Menekültek hátrányos helyzete (támogató család vagy a nyelv ismeretének hiánya) akadályokhoz vezetnek, amelyek feloldásához erőfeszítést kell tennie mind a menekülteknek, mind a társadalomnak, hogy a szolgáltatásokhoz valóban egyenlő eséllyel férjenek hozzá (Ager – Strang 2008).

A harmadik terület a *közvetítők* szerepe. Ez a három fő tartománya a kulturális kompetenciának, melyek szükségesek a menekülteknek, hogy eredményesen integrálódjon. Így a nyelv, a kulturális tudás,

stabilitás és biztonság, amelyek nélkül a menekült személy nem tud bizalmat kialakítani a társadalomban. A stabilitás és biztonság egyben jelenti az üldöztetéstől és félelemtől mentes életet. A sikeres integráció elsődleges feltétele a nyelvi képesség elsajátítása. „A többségi társadalom nyelvének ismerete számos funkcióval bír, hiánya elsősorban az oktatási rendszerhez és a munkaerőpiachoz való hozzáférést korlátozhatja, de számos területen vezethet diszkriminációhoz, vagy lehetetlenné teszi a társadalmi érintkezést, legyen szó mindennapi interakciókról vagy hivatali ügyintézésről. A többségi társadalom nyelvének ismerete nélkül a kultúrák közötti együttműködés vagy közéleti folyamatokba való bekapcsolódás sem valósulhat meg” (Várhalmi 2013:118).

Végül a negyedik terület magába foglalja az *integráció alapjait*, vagyis a jogokat és az állampolgárságot. Jelzi, hogy a menekült milyen mértékben tekinti magát elkötelezettnek, hogy a befogadó társadalom tagja legyen. Ezek közé tartoznak az integrációt elősegítő politikák is. Az állampolgárság tulajdonképpen az integrációs folyamat egy fontos zárólépése. Sárosi Annamária szerint „az állampolgárság megszerzése a sikeres beilleszkedés legfontosabb mutatója, ami az ország nyelvének, kultúrájának és társadalom alapos ismeretét, valamint a lokális gazdasági életben való valamilyen szintű részvételt, integrációt is jelenti” (Sárosi 2011:101).

Ager és Strang tanulmányukban alkalmazott integrációs keretrendszert kezdetben a szervezetek és politikai döntéshozók munkájának felmérésére használták a menekültek integrációjának különböző területein. E tanulmányban magam is menekültekkel készített interjúkat elemzek a koncepció segítségével.

Migrációs trendek

A UNHCR adatai szerint 2017-ben 68,5 millió ember kényszerült erőszak, üldöztetés, konfliktus vagy az emberi jogok megsértése miatt elhagyni otthonát. E személyek közül 25,4 millió személy menekült, 40 millió ember ugyan országán belül maradhatott, de lakóhelyéről el kellett menekülnie, a többi 3,1 millió ember pedig menedékkérő. A menekült személyek több mint fele a következő országokból származik: Szíria, Afganisztán, Dél-Szudán, Mianmar és Szomália. A legtöbb menekült személy ellátásáról nem Európának kell gondoskodnia, többségük (3,5 millió) Törökországban tartózkodik és csupán hatodikként a sorban – első

európai országgént – Németország, 970.400 fővel (UNHCR 2018).

„Az Európába érkezők zöme (38,6 százalék) azon szűk régióból érkezik (Irak, Afganisztán, Pakisztán, Irán, Szíria) melyekben a Nyugat háborút vívott humanitárius célból, majd nemrég kivonultak onnan a csapataikkal, káoszt hagyva maguk után” (Ritecz 2016:117). A másik terület, ahonnan sokan érkeznek, a szub-szaharai övezet, illetve Afrika szarva.

Magyarországnak az Európába érkező migrációban jelentős szerepe van, ugyanis a schengeni térség tagjaként a külső szárazföldi határok 15 százalékának őrzője, ezáltal a globális folyamatok részese, így hatással vannak itt is a globális és térségünket érintő migrációs folyamatok (Ritecz 2016).

A Magyarországon 2015-ben tornyosuló nagy migrációs hullám után 2016-ban lezárult a balkáni folyosó, aminek következménye lett, hogy sokkal kevesebb menedékkérő utazik keresztül Délkelet-Európán. A kutatás során megkérdezett személyek is többnyire a balkáni útvonalon érkeztek Magyarországra még az útvonal lezárása, tehát 2016 előtt.

Menekültek helyzete Magyarországon

2015-ben Magyarországon, ahogy az EU más országaiban is példátlanul nagy számban nyújtottak be menedékkérelmet. A benyújtott kérelmek száma a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (BMH) adatai szerint⁴ 177.135 volt, mely a 2014-es 42.777-nél vagy a 2012-es 2.157-nél lényegesen magasabb. Ez a magas szám a szerb-magyar határra felépülő kerítés, a menedékkérelmek benyújtási feltételének szigorítása és a törvényi szabályozások következtében lényegesen csökkent (Magyar Helsinki Bizottság 2017). A menekültek nagyszámú migrációja váratlanul érte az EU országainak menekültügyi rendszerét, és megkérdőjelezte azon képességüket, hogy az újonnan érkezetteket fogják-e tudni integrálni a társadalmukba (Alencar 2018). Tovább nehezítette a helyzetet az, hogy az EU tagállamainak menekültügyi rendszerei és kormányai másként kezelik a kialakult helyzetet, melynek oka az eltérő migrációs nyomás is lehet.

Magyarországon a befogadott menekültek száma nem jelentős más országokhoz képest. Az elmúlt évek integrációs politikája nem kedvezett a

⁴ Forrás: Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal: <https://tinyurl.com/y646js6c> (2019.03.05-i megtekintés)

befogadottaknak. 2016 júniusa óta – a Helsinki Bizottság jelentése szerint (2017) – a magyar állam nem biztosít semmilyen integrációs támogatást az elismert menekültek és oltalmazottak⁵ számára, kizárólag civil és egyházi szolgáltatások látják azt el. Az integrációs programok fő forrását az Európai Unió Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapjának nemzeti allokációja biztosította a támogatási ciklus végéig (2018. június 30). Az új ciklusra vonatkozó pályázati kiírásokat a kormány visszavonta.

A menedékkérelmekre és a nemzetközi menedékjogban részesülőkre vonatkozó 2018. évi számok a BMH honlapján még nem elérhetők, ezért a 2018. szeptember 30-i adatokat közlöm itt. Az adatok alapján 2018 szeptemberének végéig 560 menedékkérelmet regisztráltak, ebből 350 fő részesült valamilyen szintű védelemben. A BMH 2018. szeptember 30-i adatai alapján⁴ magyar személyi igazolvánnyal rendelkező menekült és oltalmazott személyek száma 3.662 fő. Azt azonban nem tudni, hogy ezek a személyek valóban az országban vannak-e, vagy esetleg továbbutaztak.⁶ A továbbiakban azokat a személyeket nevezem menekülteknek és oltalmazottaknak, akik Magyarország által nemzetközi védelemben részesültek.

Módszer

A mintában (N=12) olyan, Magyarország által elismert menekült és oltalmazott személyek vannak, akikkel a CEASEVAL (*Evaluation of the Common European Asylum System under Pressure and Recommendations for Further Development*) program keretein belül, illetve azon kívül a 2018-as és 2019-es év elején részletes interjú készítettünk a TÁRKI megbízásából. Az elmúlt egy évben egy lakhatási program szociális munkásaként lehetőségem volt több menekült, oltalmazott személlyel

5 „Oltalmazott státuszt olyan menekülők kapnak, akiket nem 'személyes' ok (vallás, politikai vélemény stb.) miatt fenyeget üldözés a hazájukban, hanem az általánossá vált magas fokú – például háborús, polgárháborús – erőszak elől kellett menekülniük” (Magyar Helsinki Bizottság).

6 Mivel valaki megkapta a menekült státuszt, a különleges menekülteknek szóló útlevéllel turistaként a schengeni övezeten belül szabadon mozoghat. Más EU-s tagállamban csak vízum vagy (pl. munkavállalói) tartózkodási engedély birtokában tartózkodhat huzamosan. A kormány kommunikációja szerint a menekültstátuszt kapott személyek 90%-a nem telepedett le az országban (Index 2018).

kapcsolatba kerülni, így a programban többnyire velük készítettünk interjúkat. Az interjúkat Ager és Strang integrációs keretrendszerét meghatározó főbb szempontok alapján vizsgáltuk. Ahogy az irodalomban legtöbbször (Castles at all. 2002; da Lomba, 2010), úgy az integrációs folyamatot én is az országba érkezéstől számítom. A használt integrációs keretrendszert az interjú elkészültét követően utólag illesztettük a válaszokra, ezért előfordulhat, hogy egyes itt felsorolt aspektusokra az interjúk nem tértek ki. A mintában szereplő személyek kiválasztásánál fontos volt, hogy legalább egy olyan nyelven tudjanak beszélni, amelyiken megértjük egymást.

Eredmények

A mintában szereplők nemi megoszlása 10 férfi, 2 nő. Származási országokat tekintve 3 fő Afganisztánból, 2-2 fő Kamerunból és Szudánból illetve 1-1 fő Egyiptomból, Eritreából, Etiópiából, Iránból és Pakisztánból érkezett. A megkérdezettek átlagéletkora 32 év, két személy nem adta meg a születési évét. Magyarországra érkezésük 2007 és 2015 között történt, többségük a 2010 után, de még a magyar-szerb határon lévő kerítés felállításáig előtt. Egy személyt leszámítva, középiskolai végzettséggel mindenki rendelkezett. Három fő jelenleg Magyarországon jár egyetemre, egyikük pedig tanfolyamon vett részt az interjú készítésekor.

Származási országuk elhagyásának indokai különbözőek, általánosítani nem lehet, de leggyakrabban üldözés, illetve az országban zajló konfliktusok miatt hagyták el hazájukat. Az elmenekülésük indokai: – származási országaikban gyilkoló terrorista csoportok; – ellenzéki politikai szerepvállalás; – kötelező katonai sorozás; – ketten törzsi konfliktusok, szokások miatt hagyták el lakóhelyüket. A döntést többen azután hozták meg, hogy közeli családtagjait (szülők, testvérek) elvesztették.

Induláskor a többségüknek nem volt információja az Európai Unió országainak menekültügyi eljárásáról, sem a dublini eljárásról. A dublini egyezmény fő célja annak a meghatározása, hogy egy menedékkérő által több tagállamban egyidejűleg benyújtott menedékkérelmen esetén melyik tagállam felel az elbírálásért.⁷ Az egyezmény miatt deportálják Magyarországra azokat a hazánkban menedékjogot

7 Dublini III. rendelet <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32013R0604> (2019.03.01-i megtekintés)

kérelmezett személyeket, akik tovább vándoroltak más EU-s tagállamba anélkül, hogy menedékkérelmüket elbírálták volna. Az egyezmény abban is segít, hogy a közvetlen családtagok ugyanabban a tagállamban, azonos státusszal tartózkodhassanak. Egyedülállóknak emellett van egy összeurópai közteher-hordozás és esélyegyelőségi szempont is, amelynek lényege, hogy ne a túlterhelt front-államok foglalkozzanak minden menedékkérellemmel, hanem segítsék őket a kevésbé leterhelt, esetenként humánusabb elismerési gyakorlatot folytató belsőbb tagállamok is.

A menedéket (menekült vagy oltalmazott státust) kapott személyek az adott tagállam által kibocsátott úti okmány birtokában 90 napot (többnyire) vízummentesen tartózkodhatnak a schengeni térség többi tagállamának területén. Ezt ők azonban nem minden esetben tudták, így volt, hogy Ausztriából, Norvégiából és más Európai országból küldték vissza őket a 90 nap letelte után.

Magyarország a megkérdezett menekültek számára nem volt úticél, de mivel itt nyújtottak be menedékkérelmet, amit aztán meg is kaptak, ezért más országban már lehettek kérelmezők.⁸ Azaz többnyire „véletlenül” maradtak Magyarországon. Többeknek Németország, Norvégia, illetve egyéb nyugat-európai ország volt az úticélja, de olyanok is voltak, akik hosszabb görögországi vagy ukrainai tartózkodásuk után jöttek Magyarországra az ott tapasztalt „rasszizmus” elől. A menekült személyek közül többen is rövidebb-hosszabb időt Görögországban töltöttek, mielőtt Magyarországra jöttek volna. Beszámolóik alapján Görögországban menekült mivoltuk miatt többször is atrocitás érte őket. A negatív görögországi tapasztalatokon kívül azért is utaztak tovább, mert félték, hogy onnan bármikor hazadeportálhatják őket. Magyarországra végül azért esett választásuk, mert a már addigra Magyarországon tartózkodó ismerősöktől azt az információt kapták, hogy itt biztonságban lesznek, itt nem kell már félniük, Magyarország egy békés hely és a magyarok jó emberek. Az interjúkban ezt az állítást tapasztalataik alapján ők is megerősítik.

A menekültek két fő útvonalon érkeztek Magyarországra. Azok, akik valamelyik közel-keleti

országból jöttek, először Törökországba utaztak, ahonnan csónakkal, kis hajóval jutottak Görögországba. Ők útjuk további részét a balkáni útvonalon (Macedónia-Szerbia-Magyarország) többnyire gyalog és autóval tették meg. Az afrikai országokból érkezők előbb repülővel Oroszországba, majd onnan Ukrajnán keresztül érkeztek Magyarországra. Az út időtartama nem egységes, van, aki 2 hónap alatt érkezett Magyarországra, de olyan is volt, akinek több évbe telt, mire megérkezett.

A magyar határt egy személy kivételével mindenki illegálisan lépte át. A határszolgálatot végző személyekkel az interakciót mindenki pozitívnak találta, segítőkészek voltak. „*Nem volt rasszistaság*”.⁹ Élelmet és italt adtak nekik, sérüléseiket ellátták és igyekeztek számukra tolmácsot biztosítani. A tolmács viszont a nyelvi akadályok leküzdésében nem mindig tudott segíteni. Volt, aki olyan tolmácsot kapott, aki az ő nyelvét (francia) alig beszélte, és olyan is volt, akinek viszont nem fordítottak le mindent, csak kérték, hogy írja alá a papírokat. A nyelvi akadályok következtében a legérdekesebb dolog az egyik férfival történt, aki kapott egy plusz keresztnévet a saját nevéhez, illetve az új irataiba került születési éve sem a valós. Amikor ezt jelezte a hatóságoknak, azt a választ kapta, hogy az úgy rendben van, nem probléma. A határszolgálatot végző személyekkel bizonyára többnyire azért is voltak megelégedve, mert a korábbi határátkelési tapasztalataik (görög-macedón, macedón-szerb, orosz-ukrán) sokkal negatívabbak voltak. Többen is arról számoltak be, hogy más határokon való átkelésnél a határőrök gyakran megverték és börtönbe zárták őket.

A fent ismertetett két útvonal koránt sem volt veszélytelen. „*Nem volt könnyű és kényelmes utazás, senkinek sem ajánlanám, hogy megtegye*”.¹⁰ A megkérdezett személyek különböző tragikus eseményekről is beszámoltak, amelyeket az útjuk során éltek át. Volt, aki még az út elején veszítette el egy barátját autóbalesetben. Szintén még az iráni hegyeken való átkelés közben veszítette el egy társát egy másik menekült férfi. Egy Afganisztánból érkező menekült pedig arról számolt be, hogy egy eredetileg 4 személyes csónakban 36-an voltak és úgy keltek át az Égei-tengeren. Az embercsempészek által zsúfolásig megtöltött kis méretű hajókról többen is beszámoltak. A tengeri utat Törökország

8 A Dublin III. értelmében más országban is nyújthattak volna be kérelmet, de ők megvárták a státuszukról a döntést. A státusz megkapása után is benyújthatnak másik országban menedékkérelmet, de azt csak ritkán kapják meg, hiszen ebben az esetben bizonyítaniuk kell, hogy embertelen körülmények között kényszerülnek élni Magyarországon.

9 Idézet egy, a CEASEVAL program keretében készített interjúból.

10 Idézet egy, a CEASEVAL program keretében készített interjúból.

és Görögország között körülbelül másfél óra alatt tették meg. Ugyanez a személy arról is beszámolt, hogy amikor az egyik görögországi menekülttáborból éjszaka megszökött társaival, egyikőjük a sötétben lezuhant egy szikláról, melynek következtében életét veszítette. Ebből a néhány esetből is látható, hogy a hosszú utat és sok szörnyűséget átélt menekült személyeknek szükségük van szakemberekre, hogy az általuk átélt traumákat feldolgozhasák.

Több, a mintában szereplő személynek a Magyarországra érkezése előtt az utolsó akadály a „dzsungelen” való átkelés volt. Az általuk dzsungelnek nevezett hely nem más, mint a Szerbia és Magyarország közötti zöldhatár. Volt olyan, akinek az embercsempészek azt mondták, hogy a folyóknál, patakoknál, tavaknál nagyon vigyázzon, mert ott aligátorok élnek. A Pakisztánból érkező férfi a következőképpen mesélt a „dzsungelről”: *„nehéz volt [a határon átkelés] mert ott a nagy erdő. Tényleg! Nagyon komoly erdő van ott... meg sok fajta állatok”*.¹¹ Egyikőjük a „dzsungelen” való átkelés közben sérült meg a lábán úgy, hogy annak a nyoma még ma is látható.

A menekültügyi őrizetről és a befogadó táborokról a véleményük megoszlik. Az illegális határátkelést követően többen a nyírbátori ideiglenes menekültügyi őrzött befogadóközpontba lettek szállítva, ahol rossz élményeket szereztek, legtöbben börtönként említik. Azért nevezik börtönnek, mert nem szabadott elhagyniuk az intézményt és zsúfoltan voltak elszállásolva, sokan kis szobákban. Ellenben a debreceni befogadó és a bicskei integrációs táborról többnyire pozitív emlékeik vannak. Ezekben a táborokban tanfolyamokon vehettek részt, bizonyos időre elhagyhatták a tábor területét és még minimális költőpénzt is kaptak, amelynek segítségével olyan élelmiszereket tudtak vásárolni, amelyekből aztán készíthettek saját maguknak ételt. A bicskei táborban többnyire saját maguknak kellett eljutniuk az ország egy másik részében lévő helységekből. Az egyik férfi nehézségként említi, hogy egy magyar papírral a kezében kellett nyelvé és az országról való bármiféle tudás hiányában egyedül a bicskei táborba utaznia az őrzött befogadóközpontból. A megkérdezettek még abban az időben érkeztek az országba, amikor a bicskei integrációs és debreceni tábor működött, így ott alapszintű nyelvi és kulturális tudást tudtak szerezni. A debreceni tábor 2015 év végén, míg a bicskei 2016 végén került bezárásra.

11 Idézet egy, a CEASEVAL program keretében készített interjúból.

Rövidebb-hosszabb ideig mindannyian részt vettek valamilyen szervezet által nyújtott lakhatási programban. Az interjúk készítésekor egy fő egy speciális intézményben lakott, 11 fő lakást bérelt barátjával vagy családjával Budapesten. A 2007. évi LXXX. törvény 31. § szerint,¹² miután a menedékkérő megkapta a határozatot a menekültként vagy oltalmazottként történő elismerésről, további 30 napig jogosult befogadó állomáson vagy annak megfelelő más szálláshelyen történő elhelyezésre és ellátásra. Tehát 30 napja van, minden az országról való különösebb tudás nélkül szálláshelyet találnia magának. Ez a gyakorlatban sajnos nem mindig sikerül, így sok esetben kerültek hajléktalanszállókra és lettek hajléktalanok a „frissen” elismert személyek. E probléma megoldását segítette több szervezet is ideiglenes rövid krízis-lakhatás nyújtásával. Saját tapasztalataim alapján gyakran rövid, 2-3 hónapos lakhatási támogatás elegendő arra, hogy azok a menekült és oltalmazott személyek, akik szeretnének, valamely segítséggel lakhatást és munkahelyet találjanak maguknak. Többen még most is olyan lakásban laknak, amelyet korábbi lakhatási programokon keresztül, szociális munkások segítségével találtak. Akik már régebb óta Magyarországon tartózkodnak, már önállóan az internet, illetve barátaik, ismerőseik segítségével oldották meg lakhatásukat.

A lakhatás megoldása szerintük nem egyszerű és a magas bérleti díjak mellett problémának látják, hogy a lakástulajdonosok „idegeneknek” nem adják ki lakásukat, illetve ha ki is adják, nem engedik a címre való bejelentkezést. *„Az emberek félnek, ha azt mondom nekik, hogy menekült vagy”*.¹³ A menekült és oltalmazott személyek számára a lakcímmel való rendelkezés jelentős tényező, mivel a magyar állampolgárság, a honosítás egyik alapvető követelménye az oltalmazottként nyolcévi, menekültként pedig háromévi folyamatos magyarországi lakóhely.

A két-háromhavi kaució és a lakhatás magas költségei mellett egyikőjük sem tud egyedül lakást bérelni, így a kérdezettek mindegyike más, általában szintén menekült személlyel bérel közösen albérltet. *„A lakhatás drágább, mint amennyi a fizetésem, így egyedül lakni nem lehetséges”*.¹⁴

A kérdezettek egészségügyi állapotukra nem panaszkodtak. Két fő mozgásában korlátozott, egyi-

12 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700080>. TV

13 Idézet egy, a CEASEVAL program keretében készített interjúból.

14 Idézet egy, a CEASEVAL program keretében készített interjúból.

köjük ezért speciális intézményben lakik, míg a másik segédeszköz segítségével önállóan közlekedik.

A mintában szereplő személyek közül hárman egyetemre járnak Budapesten, egy fő állást keres, a többiek mind dolgoznak. Ahogy egyikőjük mondta, muszáj dolgozniuk, különben nincs mit enniük, és hol lakniuk. Van, aki 5 napot dolgozik, hétvégén egyetemre jár és emellett 4 gyermekét neveli, és olyan is van, aki heti 7 napot dolgozik és 5 hónapja most vett ki először szabadnapot. Egyikőjük az interjú készítésekor tanfolyamon vett részt, és ha minden vizsgáját azóta sikeresen teljesítette, akkor mára már Budapesti Közlekedési Vállalat autóbuszvezetője. Azok a személyek, akik dolgoznak, végzettségüknek nem megfelelő, magyar nyelvtudást nem igényelő, gyakran nem valós óraszámban bejelentett, alacsony bérű fizikai munkát végeznek. Egyikőjük, miután megtudta, hogy nincs valós óraszámú bejelentve munkahelyére, munkát váltott, ezt követően három embert vettek fel az ő helyére, hogy pótolni tudják a kiesett munkát. Munkaválasztásnál szempontjuk, hogy olyan helyen dolgozzanak, ahol tudják a magyar nyelvet tanulni, gyakorolni. Van, aki egy kórház mosodájában dolgozik, más külföldről érkező turistáknak segít Budapesten, többen étteremben dolgoznak, ahol a ki- és felszolgálás során tudnak magyarul tanulni. Szeretnének tanulni, valamilyen képzést elvégezni Magyarországon, de anyagi okok miatt ezt nem tudják megtenni. Munkájukkal kapcsolatosan negatívumként említik az alacsony fizetést, ami a megélhetésükre pont elég, ezért is vállalnak többen plusz munkát és akár pihenő nap nélkül dolgoznak napi 10 órában.

Korábbi (származási országbeli) szakmájában, pozíciójában senki sem dolgozik. Akikkel az interjúkat készítettük a következő szakmában, pozícióban dolgoztak korábban: politikus, ápoló, fodrász, tanár, informatikus; volt, aki növényeket termesztett és állatokat tartott és volt, akinek saját építkezési vállalata volt.

Az „otthon maradt” családtagokkal, barátokkal a kapcsolatot ápolják úgy, ahogy azokkal a barátokkal is, akik más EU tagországban kaptak menedéket. Egyikőjüknek sikerült hátrahagyott családját (feleségét és négy gyermekét) családgyesítéssel Magyarországra menekítenie, és azóta két gyermeke már magyar egyetemen hallgató. Több férfinak is volt már magyar barátnője, egyikőjüknek magyar felesége van.

Nagyon fontosnak találják, hogy megtanuljanak magyarul, ennek ellenére mindössze egy személy beszél kiválóan magyarul, a többiek magyar

tudása alapszintű. Magyar nyelv tanulására az egykori menekülttáborokban volt alkalmuk, jelenleg munkájuk által van lehetőségük a nyelvet tanulni, fejleszteni. Pozitívumként is említik a gyorsítottremben való dolgozást, mert így arra vannak kényszerítve, hogy a beérkező ügyfelekkel magyarul beszéljenek. Többen jártak szervezetek által szervezett magyar kurzusokra, ahol alapszinten megtanulták a magyar nyelvet. Az interjúk egy eset kivételével angol nyelven készültek, csupán egy menekülttel tudunk magyarul beszélni. A mintában szereplők több nyelven is beszélnek, magyarul legalább alapszinten mindegyikőjük ért.

A Magyarországon töltött éveket mindössze egy személy érzi elpocsékolt időnek, mások már „otthon” érzik magukat. Fontos, hogy Magyarországon biztonságban érzik magukat, mindössze egy főnek vannak rossz tapasztalatai. Ő egy korábbi munkahelyén (étterem) azt tapasztalta, hogy míg a „fehér” dolgozók ingyen ihattak kávé, és ehettek kenyert, addig őneki mindezért fizetnie kellett. Hasonlót tapasztalt a lakáskeresésnél és a közlekedés során is. *„Ha a villamossal utazol és te vagy az egyedüli fekete, az emberek nem ülnek melléd, van, hogy a pólojukkal takarják az orrukat, mert azt hiszik büdös vagy”.* Más Európai országokhoz képest Magyarországot biztonságosnak találják. Egyikőjük a rendőrséget dicsérte és azt, hogy Budapest utcáin, még hajnalban is mer egyedül sétálni, mert nem kell félnie senkitől.

Két személy bizonytalan, de a többiek örülnének, ha az 5 évre szóló oltalmazott státuszukat annak lejártakor meghosszabbítanák és továbbra is maradhatnának az országban. Azok, akik menekültstátuszt kaptak, nekik a személyi igazolványuk 10 évre szól, így esetükben csak új igazolványt kell csináltatniuk, továbbra is részesülnek védelemben. Akik oltalmazott státuszuk időtartamának végéhez közelednek (öt év) bizonytalanok abban, hogy Magyarország számukra a menedékjogot meg fogja-e ismét állapítani annak ellenére, hogy hazájukban továbbra sem lennének biztonságban. Az egyikőjük a következőket mondta státuszának lejártáról: *„remélem, hogy a státuszom meghosszabbítása pozitív lesz, jártam iskolába (alap angol, magyar, matematika stb.) és még bizonyítványt is szereztem. Szeretnék állampolgárságot is szerezni, de tudod, most a magyar kormány nem szereti a menekülteket”.* Egy afgán férfi elmondta, hogy közel 9 éve van Magyarországon, ezalatt megismerte, megszerette az országot, barátai, ismerősei lettek, és ha az országot el kell hagynia, akkor újra kell kezdenie ismét mindent. Egy

másik férfi, aki Szudánból menekült, ő azt mondta, hogy ha vissza akarják küldeni, akkor azt kéri, hogy öljk meg őt itt, mert ha hazaküldik, a származási országában minden további nélkül meg fogják őt származása miatt ölni.

A mintában szereplő menekültek, oltalmazottak többsége jövőjét Magyarországon tervezi, többen szeretnének valamilyen képzésben részt venni, mások pedig saját vállalkozásukat, éttermüket szeretnék majd elindítani. Aki még nem házas, szeretne magának párt találni, összeházasodni és „szeretve lenni”. Fontos azt is megjegyezni, hogy jövőjüket csak abban az esetben tervezik Magyarországon, amennyiben származási országukba nem tudnak hazamenni. Ha származási országukban ismét „béke” lesz, első dolguk lesz, hogy hazamennek. Itt-tartózkodásuk célja a túlélés. Az egyik kameruni interjúalany szerint sehol sem könnyű az életet újrakezdeni, de ő türelmes, és szeretné az életét újra felépíteni, hisz Istenben, és ez ad erőt neki abban, hogy fejlessze magát. Egy másik személy azt mondta, hogy addig tervez az országban maradni, amíg Magyarország tiszteli az emberi jogokat.

A magyar állampolgárságot még egyikőjüknek sem sikerült megszereznie, de a jövőben szeretnék. Többen is mondták, hogy az aktuális kormány „nem szereti” őket, de ők ettől függetlenül a túlélés, a biztonság miatt maradnának. Egy afgán megkérdezett szerint a társadalomba való integrációjukat nem könnyíti meg az, hogy a média rossz színben tünteti fel őket. Hálásak Magyarországnak amiért az ország befogadta őket és családottak lennének, ha státuszukat nem hosszabbítanák meg és el kellene hagyniuk az országok. „Magyarországon a fizetések nagyon alacsonyak..., de amit szeretek az az itteni béke. Itt nagyon békés. A pénz nem fontos, ha már van nyugalom, az nagyon jó”.¹⁵

Összefoglalás

A tanulmányban az integráció meghatározása után alacsony számú mintán magyarországi menekültek integrációjába nyertünk bepillantást. E pillanatfelvételek alapján is megállapítható, hogy a meghatározás szerint teljesen integrálódni még egyik menekült személynek sem sikerült. A folyamatot a kormány által megszüntetett integrációs támogatásokon kívül több tényező is nehezíti. Ager és

Strang integráció koncepciója alapján a következő megállapításokat tehetjük.

Az eszközök és markerek területét tekintve a lakhatás megoldása önállóan a magas költségek és a főbélők elutasítása miatt a menekülteknek egyedül nehéz. Magyar nyelvtudás nélkül alacsony bérű fizikai munkát végeznek, amely nagy részét a lakásra költik. Szeretnének magyarul tanulni, magyar végzettséget szerezni, de ahhoz nincs meg számukra a megfelelő anyagi háttér. *Társadalmi kapcsolatok* területét tekintve a családjukkal, azonos nemzetiségi, etnikai csoportokkal ápolják, fenntartják a kapcsolatot, sokuknak magyar barátai is vannak. A magyar társadalomban 2017 évben mért (Barlai – Sik 2017) rekord magas xenofóbia¹⁶ ellenére a magyar emberekről többségüknek jó a véleménye. A *közvetítők*, a kulturális kompetenciák elsajátítása területét vizsgálva látható, hogy a magyar nyelvet elsajátítani még nem tudták, viszont alapvető kulturális tudással már rendelkeznek és biztonságban érzik magukat. Végül esetükben az Ager és Strang szerinti *integráció alapjainak* területe sem teljessé vált még, hiszen a magyar állampolgárságot még egyikőjüknek sem sikerült megszerezni és hiányoznak az integrációt elősegítő, támogató politikák is.

A jövőt illetően szeretnének Magyarországon maradni, családot alapítani és az álmaikat (házastárs, család, saját vállalkozás, saját étterem) megvalósítani és állampolgárságot szerezni.

Felhasznált szakirodalom

2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról (2019.03.01-ji megtekintés) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700080.TV>
- Alastair Ager – Alison Strang 2008 Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21. 2:166-191. Letöltés dátuma: 2019.03.01. <https://academic.oup.com/jrs/article/21/2/166/1621262>. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>

16 „A TÁRKI két évtizede rendszeresen méri a magyar lakosság idegenekkel kapcsolatos véleményét. A kérdések, ami alapján az idegenellenességet mérik, hogy a kérdezett szerint Magyarországon minden menedékkérőt be kell-e fogadnunk, vagy senkit, vagy éppen mérlegelni kellene azt, hogy kit fogadunk be”. Idegenellenesek aránya 2014 – 39%, 2015 – 41%, 2016 – 53%, 2017 – 60% (Sik 2016).

15 Idézet egy, a CEASEVAL program keretében készített interjúból.

- Alencar, Amanda 2018 Refugee integration and social media: a local and experiential perspective. *Information Communication and Society*, 21. 11:1588-1603. Letöltés dátuma: 2019.03.01. *Information Communication and Society* <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369118X.2017.1340500>. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1340500>
- Allport G. 1954 *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley, Boston. (2019.03.01-i letöltés) on-line: http://faculty.washington.edu/caporaso/courses/203/readings/allport_Nature_of_prejudice.pdf
- Anna Haase – Anette Rohmann – Katrin Hallmann 2019 An ecological approach to psychological adjustment: A field survey among refugees in Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 68. 44–54. Letöltés dátuma: 2019.03.01. *International Journal of Intercultural Relations* <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176717300706>. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2018.10.003>
- Barlai Melani – Sik Endre 2017 A Hungarian Trademark (a „Hungarikum”): the Moral Panic Button. In Melani Barlai – Christina Griessler – Birte Fähnrich – Markus Rhomberg ed. *The Migrant Crisis: European Perspectives and National Discourses*. Lit Verlag, Berlin–Münster–Wien–Zürich–London, 147-169.
- Berry John W. 1997 Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46. 1:5–34. Letöltés dátuma: 2019.03.01-ji. *Applied Psychology* <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x> <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal. Statisztikák (2019.03.01-ji megtekintés) http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
- Castles S. – Maja Korac – Ellie Vasta – Steven Vertovec 2002 *Integration : Mapping the Field*. Letöltés dátuma: 2019.03.01-ji. Home Office Online Report <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr2803.doc>
- Cheung Sin Yi – Jenny Phillimore 2014 Refugees, Social Capital, and Labour Market Integration in the UK. *Sociology*, 48. 3:518–536. Letöltés dátuma: 2019.03.01. *Sociology* <https://doi.org/10.1177/0038038513491467>. <https://doi.org/10.1177/0038038513491467>
- Csepeli György – Örkény Antal 2017 *Nemzet és migráció*. ELTE TáTK, Budapest. (2019.03.01-i letöltés), on-line <http://tatk.elte.hu/oktatas/etananyagok>
- da Lomba, Sylvie 2010 Legal status and refugee integration: A UK perspective. *Journal of Refugee Studies*, 23. 4:415-436. Letöltés dátuma: 2019.03.01. *Journal of Refugee Studies* <https://doi.org/10.1093/jrs/feq039>. <https://doi.org/10.1093/jrs/feq039>
- Dublin III. rendelet. Letöltés dátuma: 2019.03.01. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32013R0604>
- Fortin, Antonio 2000 The Meaning of „Protection” in the Refugee Definition. *International Journal of Refugee Law*, 12. 4:548-576. Letöltés dátuma: 2019.03.01. *International Journal of Refugee Law* <https://doi.org/10.1093/ijrl/12.4.548>
- Joób Sándor 2018 *Index. Ha menekült, befogadjuk, csak menjen innen tovább* (2019.03.01-ji megtekintés) https://index.hu/belfold/2018/01/17/menekultek_oltalmazotti_statusz_statiztika_kopt_keresztenyek_bevandorlas/
- Kiss, Gabriella 2008 A theoretical approach to intercultural communication. *Communication*, 7.3:435-443. Letöltés dátuma: 2019.03.01. *Communication* https://www.academia.edu/36695918/A_theoretical_approach_to_intercultural_communication
- Magyar Helsinki Bizottság 2017 *Two Years After: What's Left of Refugee Protection in Hungary?* (2019.03.01-i megtekintés) https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/Two-years-after_2017.pdf
- Magyar Helsinki Bizottság: Menekültek és Külföldiek (2019.03.01-i megtekintés) <https://www.helsinki.hu/menekultek-es-kulfoldiek/>
- Putnam, Robert D. 2000 *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster, New York. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>

- Ritecz György 2016 A migráció trendjei – és ami mögötte van. *Regio*, 24.2:109-139. Letöltés dátuma: 2019.03.01. <http://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/115>. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v24i2.115>
- Sárosi Annamária 2011 Az állampolgárságot kapott külföldiek jellemzése Magyarországon és az Európai Unióban. In *Magyarrá válni: bevándorlók honosítási és integrációs stratégiái*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, 101-126.
- Sik Endre 2016 TÁRKI. *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. Letöltés dátuma 2019.03.01. http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
- Tajfel H. – J. C. Turner 2004 The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In J. T. Jost – J. Sidanius ed. *Key readings in social psychology*. Psychology Press, New York, 276-293. Letöltés dátuma: 2019.03.01. on-line [https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/B310/Tajfel & Turner 86_SIT_xs.pdf](https://student.cc.uoc.gr/uploadFiles/B310/Tajfel%20&%20Turner%2086_SIT_xs.pdf). <https://doi.org/10.4324/9780203505984-16>
- UNHCR (1967) *The 1951 Convention and its 1967 Protocol*. Letöltés dátuma: 2019.03.01. <https://www.unhcr.org/about-us/background/4ec262df9/1951-convention-relating-status-refugees-its-1967-protocol.html>
- UNHCR (2002) *Global Consultations on International Protection/Third Track: Local Integration* (o. 2). EC/GC/02/6. Letöltés dátuma: 2019.03.01. <https://www.refworld.org/docid/3d6266e17.html>
- UNHCR (2018) *Forced displacement in 2017: Global Trends*. Letöltés dátuma: 2019.03.01. <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/>
- Várhalmi Zoltán 2013 A magyar nyelvtudás integrációs vonatkozásai. In Kovács András szerk. *Bevándorlás és integráció – magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 118-128.

